

Tiina Heikkinen

21.7.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö
lausuntopalvelu.fi

Lausuntopyyntö VN/16546/2022

Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavien toimenpiteiden selvittäminen

Pyydettyä lausuntona Metsäteollisuus ry toteaa seuraavaa:

1. Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen? (mikäli mahdollista perustele esim. tilastotiedoin ja tutkimusten valossa)

Metsäteollisuudelle sodan vaikutukset toimintaympäristöön ja liiketoimintaan sekä keskeisten tuotannontekijöiden käyttöön ovat olleet huomattavat, kun metsäteollisuuden yritysten Venäjän-kauppa sekä liiketoiminnot Venäjällä ovat kevään 2022 mittaan vähentyneet yritysten omien toimien, sertifiointimääritysten sekä EU:n taloudellisten sanktioiden ja Venäjän vastatoimien vuoksi.

Venäjän käynnistämän hyökkäyssodan seurauksena rautateiden transitioliikenne ja puuraaka-aineen kuljetukset Venäjältä romahtaneet ja loppuneet kokonaan. VR Group ilmoitti vetäytyvänsä hallitusti Venäjältä ja irtisanovansa idän tavaraliikenteeseen liittyvät sopimukset. Saimaan kanavan valtiosopimus on edelleen voimassa, mutta kanavan käytännön toiminnan kehittäminen on pysähtynyt. Euroopan Unionin kiellettyä venäläisen kuljetuskaluston liikennöinnin unionin alueella myös maanteitse tapahtuva tavaraliikenne Venäjältä on vähentynyt.

Vallitsevassa tilanteessa metsäteollisuuden kuljetusten uudelleensuuntautumista ja siirtymiä eri kuljetusmuotojen välillä on tarpeen seurata tarkoituksenmukaisuusperiaatetta noudattaen. Kuljetusten on arvioitu lisääntyvän erityisesti Kaakkois-Suomen satamayhteysillä Hamina-Kotkan satamaan sekä ratayhteysillä Kontiomäeltä etelään. Myös pääväyläverkon ulkopuolella tarpeet osin muuttuvat etenkin raakapuukuljetusten muuttumisen takia. Venäjältä aiemmin tuotua raaka-ainetta korvataan nyt merkittävässä määrin kotimaisella raaka-aineella lähialueiden täydentäessä tätä tarvetta.

Saimaan kanavaa on aiemmin hyödynnetty pääasiassa rahtiliikenteeseen. Vuonna 2021 Saimaan kanavan kautta kuljetettiin noin 1,3 miljoonaa tonnia rahtia, mm. raakapuuta, lannoitteita ja metsäteollisuuden lopputuotteita. Nykyisessä tilanteessa Saimaan kanavan läpi ei kulje rahtiliikennettä. Poikkeuksena 1.7.2022 kanavassa rekisteröity rahtialus. Rahtikuljetusten ja venäläisen puun tuonnin loppuminen näkyy jo osassa Suomen satamia, itäisen Suomen osalta erityisesti Hamina-Kotkan satamassa, jossa meriteitse tuleva puu korvaa osaltaan aiemmin Venäjältä tullutta. Saimaan kanavan sulkeminen on aiheuttanut muutoksia myös laivareitteihin.

Tiina Heikkinen

21.7.2022

Varautumisen ministerityöryhmä linjasi 13. toukokuuta, että Venäjään liittyviä lähialueyhteistyön hankkeita ei toistaiseksi edistetä. Saimaan kanavaan suunnitellut investoinnit sulkujen pidentämiseksi ja veden pinnan nostamiseksi on peruttu. Investointiin varattu 95 miljoonaa euroa on näin ollen käytettävissä muihin kohteisiin.

Metsäteollisuuden puuntuonnin päättyminen Venäjältä muuttaa Itä-Suomen liikennettä metsäteollisuuden puukuljetusten osalta. Puunhankinnan suuntautuessa kohti kotimaan ensiharvennuksia ja kasvatushakkuita erityisesti alempiasteisen tieverkon, yksityisteiden ja siltojen kunto ja ylläpito korostuvat. Vähäliikenteisen tieverkoston korjausvelka on jo vuosia kasvanut muun tieverkon korjausvelkaa enemmän, joten nyt kuljetustarpeen kasvettua panostuksilla on jo kiire.

Rataverkon yleisen kunnossapidon lisäksi raakapuun kuormauspaikkaverkko vaatii kehittämistä ja parantamista. Tarvitaan lisää lastausasemia ja terminaaleja puun väliaikaisen varastointikapasiteetin kasvattamiseksi ja riittävyyden takaamiseksi. Rautateiden pullonkauloihin, esimerkiksi kohtaamispaikkoihin ja ratapihojen kapasiteetteihin, on panostettava.

Itäisen Suomen elinvoiman vahvistamiseksi Saimaan kanavan rahtiliikennettä tukevasta investointihankkeesta vapautuvat varat on tärkeä saada kohdistumaan Suomen, mutta erityisesti itäisen Suomen, metsäteollisuutta tukeviin väylähankkeisiin, jotta raaka-aineet ja lopputuotteet saadaan kulkemaan muuttuneessa tilanteessa ja näin turvattua metsäteollisuuden toimintaedellytykset ja huoltovarmuus.

Kuten yllä on kerrottu, Itä-Suomen logistiikkainvestoinnit ovat jo valmiiksi myöhässä ja teidemme sekä siltojemme korjausvelka on kasvanut. Metsäteollisuuden raaka-ainehuollossa logistiikan toimivuus muodostuu avaintekijäksi. Menetykset Suomen kansantaloudelle ovat valtaiset, jos metsiä ei teiden ja siltojen huonon kunnon vuoksi saada hyödynnettyä. Suomi menettää niin verotuloissa kuin työllisyydessäkin kasvattaen tulonsiirtojen tarvetta, mikäli emme tee tarpeellisia logistiikkainvestointeja nyt. Satamiemme käyttö tulee entisestään lisääntymään, kun puuraaka-aine saapuu ja lopputuotteet lähtevät jatkossa kasvavissa määrin meriteitse. Tämä voi merkitä työpaikkojen syntymistä satamiin, jos Suomi on tarpeeksi rohkea toteuttamaan tarpeelliset panostukset logistiikkaan.

Ihmisten, tavaroiden ja palveluiden liikkuvuus on EU:n periaatteiden ytimessä. Myös Suomessa on vaalittava tätä periaatetta ja varmistettava, että Itä-Suomessa on riittävät rautatieyhteydet liikuttamaan niin ihmisiä, raaka-aineita kuin maailman markkinoille päätyviä lopputuotteita. Olemme vientivetoinen maa, emmekä saa itse olla heikentämässä menestymisemme edellytyksiä, vaan vientituotteidemme pääsyyn maailmalle on panostettava. Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä on selvää, ettei idänkauppa ole lähivuosina palaamassa ennalleen. Meidän on etsittävä uusia markkina-alueita muualta.

Tiina Heikkinen

21.7.2022

Merkittävimmät muutokset metsäteollisuuden huoltovarmuuden näkökulmasta

Vuonna 2021 Suomeen tuotiin puuraaka-ainetta Venäjältä yhteensä 9,3 miljoona kuutiota, josta koivukuitupuuta oli 4,4 milj. m³ ja havuhaketta 2,6 milj. m³. Venäjän puunhankinnan loppuminen vaikuttaa välittömästi kotimaan puuvirtojen ohjautumiseen. Venäjältä tuotu puu pyritään nykytilanteessa korvaamaan merkittävältä osin kotimaisella puulla, sekä muista maista hankittavalla raaka-aineella. Etenkin Kaakkois-Suomeen kohdistuu välitöntä tarvetta puunhankintaan pohjoisemmasta Suomesta, koivukuitupuun korvaaminen Suomesta tai muualta hankittavalla koivulla vaikuttaa erittäin vaikealta. Venäläisen puun tuonnin loppuminen vaikeuttaa metsäteollisuuden toiminnan lisäksi myös ensi talven energiatilannetta. On mahdollista, että metsäteollisuus ja energiateollisuus tulevat talvella kilpailemaan samasta raaka-aineesta. Puuraaka-aineen hankinnan logististen virtojen muuttaminen aiheuttaa merkittäviä muutoksia logistisiin ketjuihin. Myös investointeja tarvitaan esim. puuterminaaleihin varsinkin eteläisen Suomen alueella.

Putkikaasun saanti Venäjältä Imatran syöttöpisteen kautta lakkasi 21.5.2022. Koko Suomen maakaasun käyttö vuonna 2020 oli noin 25 TWh. Maakaasun osuus metsäteollisuuden tehdaspolttoaineista on noin 5 %. Osassa tehtaita kaasulla on energiakäytön lisäksi tärkeä rooli myös prosessissa, esimerkiksi kemikaalien kierrättämisessä. Prosessien muuttamiseen tarvitaan investointeja, joita ei välttämättä voi toteuttaa nopeasti. Monet itäisen Suomen laitoksista hyödyntävät maakaasua tuotannossaan. Kesäkaudella maakaasua saadaan toistaiseksi riittävästi Baltiasta, suurempia haasteita kaasun saatavuuteen on odotettavissa tulevilla lämmityskaudella. Suomen ja Viron yhdessä vuokraama, Inkooseen sijoitettava kelluva LNG-terminaali on erittäin tärkeä paitsi metsäteollisuuden, myös koko Suomen teollisuuden huoltovarmuuden kannalta ja tulee turvaamaan kaasun saannin. Näillä näkymin kelluva terminaali saadaan käyttöön kuitenkin vasta vuodenvaihteessa 2022-2023, ja syksyllä lämmityskauden alkaessa Euroopassa on odotettavissa haasteita kaasun saatavuuden osalta. Korkeat energian hinnat ja mahdolliset käyttörajoitukset haastavat metsäteollisuuden tehtaita. Osa metsäteollisuuden tehtaista hyödyntää tuotannossaan maakaasua, jonka mahdolliset saatavuuden vaikeudet pahimmillaan rajoittavat niiden tuotantoa.

Metsäteollisuus tarvitsee tuotannossaan ja investointiensa toteuttamiseksi myös paljon erilaisia raaka-aineita, joita on tuotu Venäjältä etenkin rautatiekuljetuksina (esim. urea, propaani ja teräs). Ukrainan sodan alettua raaka-aineiden hinnat ovat nousseet ja saatavuus on vaikeutunut, mikä on vaikeuttanut metsäteollisuuden toimintaa ja hidastanut investointien toteuttamista. Joidenkin raaka-aineiden osalta tuonti Venäjältä on jatkunut vielä toistaiseksi. VR on ilmoittanut ajavansa hallitusti Venäjän tavaraliikenteen alas vuoden 2022 loppuun mennessä, joten yritysten on löydettävä uusia hankintakanavia korvaamaan Venäjän kautta tulevia rautatiekuljetuksia. Meriliikenteen toimivuuden rooli koko Suomen huoltovarmuudelle korostuu entisestään Venäjän kautta tulevien materiaalivirtojen jatkaessa supistumistaan.

Tiina Heikkinen

21.7.2022

2. Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Koulutus ja logistiikan investoinnit parantavat hyväksi havaitun, perinteisen ja tuottavan elinkeinon, metsäteollisuuden, toimintaedellytyksiä ja elinvoiman lähteitä alueella. Laadukkaaseen koulutukseen sen kaikilla tasoilla panostaminen tuottaa innovointeja ja takaa työvoiman saatavuuden. Yrittämisen toimintaedellytyksiä alueella on parannettava, jotta työpaikkoja voi syntyä. Investoinnit logistiikkaan helpottavat myös turistien saapumista alueelle. Itä-Suomesta löytyy jo nyt metsäteollisuus aiheisia turismikohteita sekä virkistäviä luontoalueita.

Itä-Suomi tunnetaan metsäteollisuudesta ja -taloudesta. Työvoiman saatavuuden haasteet keskittyvät metsäkoneen- ja puutavara-autonkuljettajiin sekä tehtailla tuotannon työntekijöihin, kunnossapitoon ja huoltoon sekä tuotannon suunnittelu- ja johtotehtäviin. Vaikeudet työvoiman saatavuudessa voivat pahimmillaan johtaa häiriöihin tehdastuotannossa sekä yritysten kasvun ja kehitystoiminnan hidastumiseen. Työvoiman saatavuuden turvaamiseksi tarvitaan tiivistä yhteistyötä ja vuoropuhelua yritysten, kuntien ja koulutuksen järjestäjien kesken.

Syksyllä 2023 Itä-Suomen yliopistossa alkaa tekniikan alojen koulutus, mikä on hyvä esimerkki yritysten ja korkeakoulutuksen yhteistyön tuloksesta ja toivottavasti helpottaa Itä-Suomessa toimivien yritysten rekrytointihaasteita.

Kuntien veto- ja pitovoima on tärkeää opiskelijoiden tehdessä päätöksiään opiskelupaikasta. Sopivan hintaiset asunnot ja niiden saatavuus, opintojen aikaisten työmahdollisuuksien olemassaolo ja kunnan viihtyvyys ovat opiskelijoille tärkeitä. Nämä edellytykset ovat Itä-Suomessa jo olemassa ja niitä tulee edelleen jatkokehittää.

3. Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

Kolme ratkaisua itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi ovat:

1. Investoinnit logistiikkaan ja kuljetusinfrastruktuuriin

Maanteiden ja alempiasteisen tieverkon kunnan kohentaminen on nyt välttämätöntä, jotta puuraaka-aine saadaan metsästä tehtaisiin kaikkialla Suomessa sujuvasti, tehokkaasti ja ympäristöystävällisesti. Tämän lisäksi logistiikkaa on tarkasteltava aluekohtaisten tarpeiden mukaan liikennemäärien ja kuljetustarpeiden nopeasti muuttuessa uusissa olosuhteissa. Esimerkiksi Itä-Suomessa rautatieyhteyksiä on nyt kehitettävä kohti Hamina-Kotkan satamaa ja sataman kapasiteettia käsitellä kasvanutta tuonnin ja viennin massaa on vahvistettava.

2. Investoinnit koulutukseen

Koulutuspaikkojen uudelleen avaaminen Itä-Suomeen on tärkeää tasa-arvolle, jotta peruskoulun päättävillä nuorilla on todellisia vaihtoehtoja kehittää itseään ja kouluttautua ammattiin tai korkeakouluasteella. On muistettava, ettei 16-vuotias peruskoulun

Tiina Heikkinen

21.7.2022

päättävä nuori vielä ole välttämättä kehittänyt valmiuksia selviytyä opiskelusta vieraalla, kaukana kotoa olevalla paikkakunnalla yksin. Tämän lisäksi opintotuki ja asumistuki voivat yhdessä olla riittämätön taloudellinen tuki nuorelle ja riskinotto kyky opintolainaan vaihtelee tunnetusti sosioekonomisen taustan mukaan. Näiden syiden vuoksi on tärkeää, että Itä-Suomeen avataan uudelleen huolellisesti harkittuja koulutuspaikkoja. Laadukas korkeakoulutus alueella puolestaan takaa uusien metsäteollisuudelle ja Suomelle tärkeiden uusien innovaatioiden syntyminen.

3. Teollisuuden toimintaedellytysten turvaaminen luo elinvoimaa

Metsäbiotalouden ja metsäteollisuuden merkitys on erityisen tärkeä Suomessa maakunnittain tarkastellen juuri Itä-Suomen maakunnissa sekä arvonalistuksen että metsäbiotalouden tuotoksella tarkasteltuna. Ala on tuonut alueelle elinvoimaa ja tuo sitä jatkossakin, jos toimintaedellytyksistä ja kilpailukykyä huolehditaan. Metsäteollisuus luo työpaikkoja, tuottaa verotuloja ja luo positiivista Suomi kuvaa maailmalla. Suomi on profiloitunut ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijänä ja suomalainen metsäteollisuus on sen etulinjassa.

Metsäteollisuuden tuotteiden globaalit markkinat kasvavat maailmalla vuoteen 2035 mennessä 175 miljardilla eurolla. On tärkeää, että nyt kun maat maailmalla kilpailevat teollisista korkean arvonalistuksen vihreistä investoinneista ja työpaikoista, Suomi sijaintipaikkana säilyy houkuttelevana ja pystyy ottamaan osansa kasvavista markkinoista vihreän siirtymän aikakaudella. Tätä voidaan parhaiten tukea johdonmukaisella, tasapuolisella ja kilpailukykyyn turvaavalla talous- elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla koko Suomessa.

Metsäteollisuus ry

Jyrki Peisa
vt. toimitusjohtaja